

Astana Süreci'nin

GÜÇLÜ VE ZAYIF Yönleri

Genel anlamda bakıldığında Suriye için siyasi çözüm çabası çerçevesinde Cenevre görüşmelerinin somut bir başarı sağlamadığı görülmekte. Başarısızlıkta en önemli faktörlerden biri siyasi taraflar masada anlaşmaya çalışırken silahlı grupların sahada savaşmaya devam etmesi. İkinci etkili faktör ise Suriye krizi ile bir şekilde ilgisi olan, ancak etkisi sınırlı her aktörün sürece dâhil edilmesi; buna karşılık İran gibi etkili aktörler kimi zaman sürecin dışında tutulması oldu.

Oytun ORHAN

Suriye krizine yönelik olarak siyasi çözüm çabaları ilk olarak 30 Haziran 2012 tarihinde İsviçre'nin Cenevre kentinde ABD ve Rusya'nın ortak girişimi neticesinde gerçekleşen görüşmeler ile başladı. Bu toplantıya Birleşmiş Milletler'in (BM) 5 daimi üyesi ile birlikte Suriye sorunu üzerinde etkili ülkelerin temsilcileri katılmıştı. Toplantının sonuç bildirisinde "geçişin mümkün olacağı tarafsız bir ortam yaratılabilmesi için bir geçiş hükümetinin kurulması konusunda anlaşıldı. Söz konusu geçiş hükümetinin, mevcut yönetimin, muhaliflerin ve diğer grupların üyelerini içerebileceği, ortak rıza temelinde oluşturulabileceği belirtilirken, ülkenin geleceğine Suriye halkının karar vereceği, Suriye'de toplumun tüm kesimlerinin, ulusal diyalog sürecine

dahil edilmesi gerektiği” vurgulandı. Cenevre 1 Bildirisi’nin zeminini oluşturduğu Cenevre 2 Görüşmesi ise 2014 yılı Ocak ayı içinde gerçekleşti. Bu toplantıda ise uluslararası kuruluşların yanı sıra 40’a yakın ülkenin temsilcileri yer aldı. Suriye sorununun en etkili ülkelerinden İran ise Cenevre 2’ye davet edilmedi. Bu görüşmeler bir anlaşmaya varılmadan sonuçlandı. 2016 yılı Şubat ayında gerçekleşen 3. Cenevre Görüşmesi ise bir nevi yarıda kesilerek yine hiçbir sonuç alınmadan sona erdi. Cenevre Görüşmelerin son turu ise 23 Şubat 2017 tarihinde başladı ve 3 Mart 2017 tarihinde sona erdi. 4. tur görüşmelerde Suriye rejimi ülkede terörle mücadele konusuna odaklanırken muhalif heyet siyasi geçiş üzerinde yoğunlaştı. Muhalefet heyeti başkanı Nasır el-Hariri’nin açıklamasına göre ilk defa siyasi geçiş ve Suriye’nin geleceği derinlemesine tartışıldı. Daha önceki görüşmelere göre daha başarılı bir görüşme olarak değerlendirilmekle birlikte somut bir sonuç almaktan ziyade gelecek turlar için gündem oluşturuldu.

Genel anlamda bakıldığında Suriye için siyasi çözüm çabası çerçevesinde Cenevre Görüşmelerinin somut bir başarı sağlamadığı görülmekte. Başarısızlıkta en önemli faktörlerden biri siyasi taraflar masada anlaşmaya çalışırken silahlı grupların sahada savaşmaya devam etmesi. İkinci etkili faktör ise Suriye krizi ile bir şekilde ilgisi olan ancak etkisi sınırlı her aktörün sürece dahil edilmesi; buna karşılık İran gibi etkili aktörlerin kimi zaman sürecin dışında tutulması oldu.

Suriye krizine siyasi çözüm için Cenevre’ye paralel ve onu destekleyecek şekilde Türkiye, Rusya ve İran’ın girişimi ile Aralık 2016 ayı içinde yeni bir girişim başlatıldı. Üç ülke Moskova’da vardıkları mutabakat ile siyasi çözümün koşullarının hazırlanması için birlikte çalışma konusunda anlaşta. Moskova mutabakatının sonucu olarak 30 Aralık 2016 tarihinden geçerli olmak üzere Suriye’de ateşkes ilan edildi. Moskova’da tarafların üzerinde uzlaştığı ortak metinde, “her üç ülkenin Suriye rejimi ve muhalefeti arasında müzakerelere edilmiş, geleceğe dönük bir anlaşmaya garantör olmaya hazır olduğu” vurgulandı. İran, Rusya ve Türkiye’nin, “etnik köken, din ve mezhep gözetmeksizin Suriye’nin egemenliğine, bağımsızlığına, birliğine ve toprak bütünlüğüne duyduğu saygının dile getirildiği” metinde, üç ülkenin de Suriye sorununun askeri yollarla çözülemeyeceğinde hemfikir olduğu tekrarlandı. Mutabakatın devamı olarak üç ülke garantörlüğünde

Astana sürecini Cenevre sürecinden ayıran temel fark, tarafların çözümü şimdilik neredeyse imkânsız olan siyasi konulara geçmeden önce barışın asgari şartı olarak ateşkese ve taraflar arasında diyalog kanallarının açılmasına odaklanması.

Suriye rejimi ve muhaliflerin Kazakistan’ın başkenti Astana’da bir araya getirilmesi konusunda anlaşıldı.

Astana Görüşmeleri

23 Ocak 2017 tarihinde gerçekleşen ilk Astana görüşmesinde çözümü zor siyasi konulara geçmeden barışın asgari şartı olarak ateşkese ve taraflar arasında diyalog kanallarının açılmasına odaklanıldı. IŞİD ve Şam’ın Fethi Cephesi (eski adıyla Nusra Cephesi) ateşkesin dışında tutuldu. YPG de Türkiye’nin isteği ile Astana sürecine katılmadı. Astana’da Suriye rejimini Suriye’nin BM Daimi Temsilcisi Büyükelçi Beşar el-Caferi temsil ederken Muhalifler müzakerelere Ceyşul İslam’ın (İslam Ordusu) lideri Muhammed Alluş liderliğinde katıldı. Suriyeli muhalif gruplar arasında Feylak eş-Şam, Şam Cephesi, 1. Sahil Tümeni, 2. Sahil Tümeni, Sultan Murat Tümeni, İslam Şehitleri Tugayı, Festakim Kema Umirt, İslam Ordusu, Hamza Tugayı, Sukur eş-Şam gibi çoğunluğu kuzey cephesinde etkili olan askeri gruplar yer aldı. Suriye Türkmenleri de başta Suriye Türkmen Meclisi olmak üzere diğer bazı siyasal temsilciler ve silahlı gruplar ile Astana’da yer aldı. Diğer bazı silahlı muhalif gruplar ise Türkiye’nin ikna çabalarına rağmen Astana sürecini ya kabul etmedi ya da dışarıdan desteklediğini açıkladı.

1. Astana görüşmesi neticesinde Türkiye, İran ve Rusya ateşkesin denetlenmesi için üçlü mekanizma kurulmasına karar verdi. Ateşkesin dışında tutulan IŞİD ile El Nusra’ya karşı ortak mücadele kararlılığı vurgulandı. 16 Şubat 2017 tarihinde gerçekleşen 2. Astana Görüşmesi’nde ateşkes ihlallerinin önüne geçilmesine odaklanıldı. İlk görüşmelere ek olarak ilk kez Ürdün de bu toplantılarda garantör ülke olarak yer aldı. Ürdün’ün katılımı Rusya’nın isteği ile

gerçekleşti. Ürdün Suriye'nin güneyindeki muhalif gruplar üzerinde etkili ülke olarak daha fazla grubun ateşkese katılımı konusunda önemli bir güç olarak değerlendirildi. 14 Mart 2017 tarihinde başlayan 3. tur görüşmelerde ise Suriye'de ateşkesin izlenmesi ve uygulanmasının sağlanması için kurulan mekanizmanın güçlendirilmesi kararı alındı. Astana görüşmelerinin dördüncü turunun 2017 yılı Mayıs ayı içinde yapılması da karara bağlandı.

Astana sürecini Cenevre sürecinden ayıran temel fark tarafların çözümü şimdilik neredeyse imkansız olan siyasi konulara geçmeden önce barışın asgari şartı olarak ateşkese ve taraflar arasında diyalog kanallarının açılmasına odaklanması. Bunun yanı sıra Astana görüşmelerinde Suriye siyasi muhalefetinin yerine ateşkesin doğrudan tarafı olan silahlı gruplar masada yer alıyor. Bu da ateşkes umudunu artırır bir faktör. Dış aktörler açısından bakıldığında Cenevre Görüşmelerinde temel mantık ne kadar çok aktör sürecin parçası haline getirilirse başarı şansının o kadar artacağıydı. Ancak bu yaklaşım çok farklı çıkarların ortak zeminde buluşturulması gibi bir zorluk yarattı. Astana ile çok taraflı görüşmelerden ziyade Suriye krizinin etkili üç aktörü bir araya gelmekte. Yeni mantığa göre en etkili dar bir grup arasında uzlaşma sağlanacak ve kademeli olarak ABD, Ürdün, Körfez ülkeleri gibi diğer etkili aktörler sürece dahil edilecek. Dolayısıyla hem sürece dahil olan aktörler hem de ele alınan konular açısından dar bir çerçeveden hareket edilip zaman içinde çemberin genişletilmek istendiği görülüyor.

Astana Sürecini Güçlendiren Faktörler

Suriye'de siyasi çözümün koşulları henüz oluşmadı ve koşulların olgunlaşması için zaman gerekiyor. Bu açıdan bakıldığında Suriye'de ileri doğru bir adım için en gerçekçi senaryo savaştan taraflar arasında ateşkesin sağlanması. Astana ile tam da buna odaklanılıyor. Astana sürecinin diğer bir güçlü yanı uzlaşılan konuları Suriye içindeki gruplara uygulatabilme kapasitesine sahip en güçlü dış aktörlerin sürecin parçası olması. İran, Suriye yönetimi üzerinde sahip olduğu etkinin yanı sıra sahada doğrudan askeri operasyonları yöneten, silahlı grupları koordine ederek liderlik yapan, silahlandıran, finanse eden aktör olması itibarıyla en etkili ülke. Rusya da Suriye hava sahasını kontrol eden ve iç savaşın seyrini değiştiren aktör olarak rejim üzerinde diğer etkili ülke. Muhalifler kanadının da radikal unsurlar bir kenara bırakılacak olursa en

Astana sürecinin en zayıf yönü, tüm muhalifleri kapsayacak bir çatı oluşturulamamış olması ve bazı muhalif grupların askerî çözüm konusunda ısrarcı davranması. Bu da kimi muhaliflerin giderek Nusra Cephesi ile yakınlaşmasına neden olmaktadır.

güçlü grupları içerdiğini söylemek mümkün. Türkiye'nin de coğrafi konumu ve uzun yıllardır geliştirdiği ilişkiler sayesinde muhalifler üzerinde etkisi ve ikna gücü yüksek. Muhalifler Türkiye'nin desteğinin hayati öneminin farkında ve Türkiye dışında güvenebilecekleri çok da fazla destekçileri kalmadı.

Astana Sürecini Zayıflatan Faktörler

Astana Görüşmeleri'nin Cenevre kadar olmasa da kırılma olduğunu not etmek gerekiyor. Astana sürecinin en zayıf yönü tüm muhalifleri kapsayacak bir çatı oluşturulamamış olması ve bazı muhalif grupların askeri çözüm konusunda ısrarcı davranması. Bu da kimi muhaliflerin giderek Nusra Cephesi ile yakınlaşmasına neden olmaktadır. Kuzey Suriye Cephesi'nde siyasi çözüme taraf olan muhaliflerle askeri çözüm konusunda ısrarcı gruplar arasında fikir ayrılığı baş gösterdi ve bu süreç zaman içinde sıcak çatışmalara döndü. Bunun devamı olarak askeri çözümü savunan gruplar Nusra Cephesi liderliği altında Hayat Tahrir al-Şam adı altında birleşti. Siyasi çözümü destekleyen gruplar ise Ahrar eş Şam liderliği altında Nusra'ya karşı birlikte hareket etme temelinde bir araya geldi. Güç dengeleri açısından bakıldığında Hayat Tahrir al Şam'ın önde olduğu görülüyor ve bu da zaman içinde İdlib'in Nusra kontrolüne geçmesine neden olabilir. Ancak bu sürecin Astana'nın temel hedeflerinden biri olan radikal gruplar ile ılımlıları birbirinden ayırmak için fırsat sağladığını da belirtmek gerekir. Gelecek dönemde Hayat Tahrir al-Şam çatısı altında birleşen tüm grupların Batı ve Rusya tarafından terör örgütü olarak kabul edilmesi söz konusu olacaktır. Türkiye'nin de desteklediği diğer kamp ise siyasi çözüm çabalarında taraf kabul edilecektir. ○

ORSAM Araştırmacısı